

УДК 327(477)(477.87):339.7

В.В. ГОБЛИК
Вл.В. ГОБЛИК

ІНСТРУМЕНТИ РЕГІОНАЛЬНОГО СПРИЯННЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ: ЗАКАРПАТТЯ У ПРОГРАМАХ СУСІДСТВА ЄС

Основною тенденцією розвитку ТКС є його розширення і поглиблення. Проте практична реалізація цієї тенденції не є автоматичною. Вона значною мірою залежить, з одного боку, від політичної волі учасників ТКС, з іншого – від рівня наукового забезпечення та ефективності управління транскордонним співробітництвом.

Після великого розширення 2004-2007 років Закарпаття стало з'єднуючою ланкою між Україною та Європейським Союзом. Розроблення та удосконалення різних форм взаємовигідного транскордонного співробітництва є життєво важливим для краю.

Європейський Союз формує свою політику новітнього сусідства, а відтак і політику еволюційної інтеграції та сприяння поступовому входженню сусідських країн в ЄС, як послідовне продовження попередніх програм європейського співробітництва. Програми змінюються за напрямками, сучасна картина їх фінансової підтримки на період 2007-2013 рр. відображена у таблиці 1.

Таблиця 1

**ПРОГРАМИ ПРИКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА
ЄІСП: Фінансова алокація 2007-2013 рр., євро**

Програми на суходолі	Європейський фонд регіонального розвитку (ЄФРД)	Європейський інструмент сусідства та партнерства (ЄІСП)	Всього
Норвегія/Росія	18.111.973	10.129.045	28.241.018
Карелія/Росія	12.451.980	10.750.527	23.202.507
Фінляндія/Росія	18.111.970	18.073.391	36.185.361
Естонія/Латвія/Росія	23.887.427	23.887.302	47.774.729
Латвія/Литва/Білорусь	20.887.254	20.869.412	41.736.666
Литва/Польща/Росія	76.498.174	55.631.559	132.129.733
Польща/Білорусь/ Україна	114.452.942	71.748.425	186.201.367
Угорщина/Словаччина/ Румунія/Україна	40.971.542	27.666.741	68.638.283
Румунія/Молдова/ Україна	63.359.070	63.358.996	126.716.066
Трансморські програми	Європейський фонд регіонального розвитку (ЄФРД)	Європейський інструмент сусідства та партнерства (ЄІСП)	Всього
Іспанія/Марокко Північ	78.365.971	78.365.568	156.731.539
Програма ТКС Атлантик	15.081.167	16.081.083	32.162.250
Італія/Туніс	12.595.744	12.595.679	25.191.423
Програми морських басейнів	Європейський фонд регіонального розвитку (ЄФРД)	Європейський інструмент сусідства та партнерства (ЄІСП)	Всього
Чорне море	8.652.996	8.652.948	17.305.944
Середземне море	86.867.277	86.740.047	173.607.324
Балтійське море	-	22.608.210	22.608.210
ВСЬОГО	591.275.487	527.158.933	1.118.434.420

Як видно із зазначеної таблиці, для Закарпаття є можливою участь у двох програмах сусідства: Польща/Білорусь/Україна (сума фінансування програми становить 186201367 євро – 16,6% від суми загального фінансування програм прикордонного співробітництва) та Угорщина/Словаччина/Румунія/Україна (сума фінансування - 68638283 євро – 6,1% відповідно від суми загального фінансування).

За окремими програмами ситуація така (табл.2): Програма Польща/Білорусь/Україна – 61,5% з Європейського фонду регіонального розвитку (ЄФРР) (19,3 % із загального фінансування) та 38,5% з програми Європейського інструменту сусідства та партнерства (ЄІСП) (13,6% загального фінансування).

Програма Угорщина / Словаччина / Румунія / Україна формує 59,7% фінансування з Європейського фонду регіонального розвитку (ЄФРД) (6,9% із загального фінансування) та 40,3% з Програми Європейського інструменту сусідства та партнерства (ЄІСП) (5,2% із загального фінансування). У сукупних показниках цих двох програм структура їх фінансування становить: ЄФРД – 52,9% і ЄІСП – 47,1%.

Аналіз поданої інформації щодо програм ЄС, по-перше, свідчить про суттєву асиметрію у фінансуванні цих двох програм. Як видно з інформаційних матеріалів, програма Польща/Білорусь/Україна за показниками фінансування перевищує програму Угорщина/Словаччина/Румунія/Україна у 2,7 раза, по-друге, вагомніше фінансування надходить з Європейського фонду регіонального розвитку.

Таблиця 2
 Структура фінансування програм Польща/Білорусь/Україна та Угорщина/Словачина/ Румунія/ Україна на період 2007-2013 рр.

Види програм	Фінансування з ЄФРР		Фінансування з ЄСП		Сукупне фінансування з ЄФРР і ЄСП		Частка у сумі двох програм	
	Сума фінансування, євро	Частка у загальному фінансуванні програм	Сума фінансування, євро	Частка у загальному фінансуванні програм	Сума фінансування, євро	Частка у загальному фінансуванні програм	ЄФРР	ЄСП
Польща/ Білорусь/ Україна	114452942	0,193	71748425	0,136	186201367	0,166	0,615	0,385
Угорщина/ Словачина/ Румунія/ Україна	40971542	0,069	27666741	0,052	68638283	0,061	0,597	0,403
Сукупно всі програми сусідства ЄС	591275487	-	527158933	-	1118434420	-	0,529	0,471

Програма „Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна” 2007-2013 рр.

У рамках зазначеної програми проведено перший конкурс, який тривав з 16 червня до 22 вересня 2009 року за пріоритетами 1, 2, 4.

Пріоритет 1. Промоція економічного та соціального розвитку

Пріоритет 2. Покращення навколишнього екологічного середовища

Пріоритет 4. Підтримка співробітництва між людьми

Реалізація проектів пріоритету 3 (Розбудова прикордонної інфраструктури) здійснювалася шляхом прямого фінансування, тобто поза конкурсом. Сукупний бюджет I конкурсу становив близько 14 млн. євро. Загальна кількість усіх поданих заявок на конкурс становила 148 (табл.3).

Таблиця 3

Апліканти (керуючі партнери) за країнами та пріоритетами*, Програма прикордонного співробітництва ЄІСП „Україна-Угорщина-Словаччина- Румунія”, 2007-2013 рр.

Пріоритет	1. Сприяння економічному та соціальному розвитку		2. Покращення якості навколишнього середовища		4. Підтримка співробітництва “люди – людям”		Всього
	1.1. Гармонізований розвиток туризму	1.2. Створення кращих умов для МСП та розвитку бізнесу	2.1. Охорона навколишнього середовища, стале використання та управління природними ресурсами	2.2. Готовність до надзвичайних ситуацій	4.1. Інституційне співробітництво	4.2. Маломасштаб-не співробітництво “люди-людям”	
Угорщина	13	6	13	2	15	15	64
Словаччина	4	3	4	1	5	5	22
Румунія	6	4	7	3	12	3	35
Україна	5	3	7	2	7	3	27
Всього	28	16	31	8	39	26	148

* пріоритет 3 фінансується не на конкурсній основі Джерело: [1]

Інформація про подані заявки як прямих реципієнтів (керуючих партнерів), так і в якості всіх інших партнерів, подана у таблиці 4.

Таблиця 4

**Партнери (включ. керуючих партнерів)
за країнами та пріоритетами, Програма прикордонного
співробітництва Європейського інструменту сусідства
та партнерства „Україна-Угорщина-Словаччина-
Румунія”, 2007-2013 рр.**

Пріоритет	1. Сприяння економічному та соціальному розвитку		2. Покращення якості навколишнього середовища		4. Підтримка співробітництва “люди – людям”		Всього
	1.1. Гармонізований розвиток туризму	1.2. Створення кращих умов для МСП та розвитку бізнесу	2.1 Охорона навколишнього середовища, стає використання та управління природними ресурсами	2.2 Готовність до надзвичайних ситуацій	4.1 Інституційне співробітництво	4.2 Маломасштабне співробітництво “люди-людям”	
Захід Країна							
HU	20	10	21	4	23	18	96
SK	11	6	8	1	14	9	49
RO	15	8	17	3	23	10	76
UA	28	16	31	8	39	26	148
Всього	74	40	77	16	99	63	369

Співвідношення поданих та відібраних заявок проілюстровано на рис. 1.

Кількість прийнятих та відібраних заявок

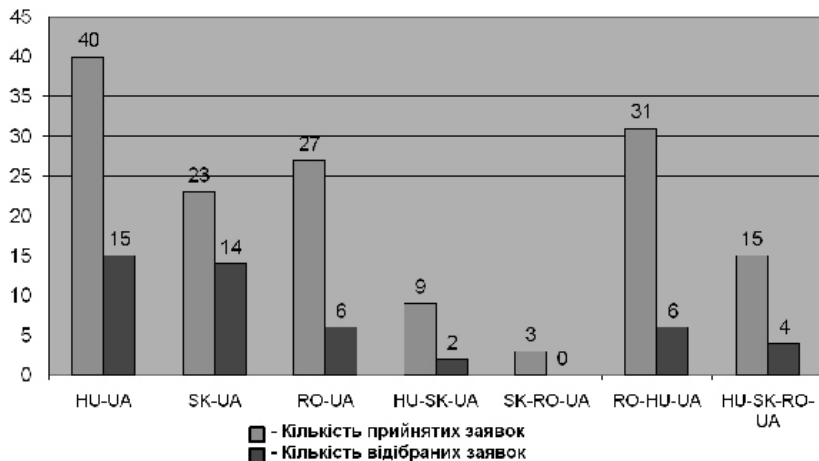

Рис. 1 Кількість прийнятих та відібраних заявок, Програма прикордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства та партнерства „Україна-Угорщина-Словаччина-Румунія”, 2007-2013 рр.

Загальний бюджет поданих заявок на I конкурс Програми дорівнював 55271931,85 € з фондів ЄІСП, або майже у чотири рази більше за виділені для проектів кошти.

Закарпатська область за результатами I конкурсу показала найкращі результати із залучення коштів серед усіх учасників програми. Із загальної кількості 47 проектів-переможців за участі української сторони, 13 – від Закарпатської області на загальну суму близько 7 млн. євро, у т.ч. кошти від ЄС 6002289,19 євро, бюджет українських партнерів становить 4936972,58 євро. Крім того, ще один проект „Чиста Тиса” на суму 417500,00 євро перебуває у процесі повторної оцінки з подальшою можливістю рекомендування до числа переможців. Також у 28 інших проектах область виступає партнером, що дає можливість залучити додаткові кошти в

розвиток регіону. Бюджет української сторони у партнерських проектах, де керуючі партнери представлені організаціями прикордонних країн, складає **9 млн. євро**, у тому числі **2,62%** євро – по соціальним напрямам, **1,64%** – за екологічними проектами, **95,74%** – за економічним напрямом, охоплюючи два проекти ДМСУ у співпраці з Угорщиною та Словаччиною загальною вартістю 7510800,00 євро, або 89,63% від вартості бюджету української сторони в усіх партнерських проектах. Проекти ДМСУ є позаконкурсними і виконуються на основі прямого фінансування. Конкурсні проекти від Закарпатської області складають всього 6,12%.

Згрупувавши проекти за критерієм соціального, економічного та екологічного напрямів на основі здійсненого аналізу за керуючими партнерами, отримуємо таку структуру їх фінансування порівняно з двома етапами програм: **2004-2006 рр.** і **2007-2011 рр.** (табл.5).

Таблиця 5

**Порівняльне фінансування за програмами ЄС
проектів з керуючими партнерами
від Закарпатської області, 2007-2011 рр.**

Показники	Соціальні програми	Екологічні програми	Економічні програми	Сукупне фінансування
2004-2006 рр.				
Загальна вартість фінансування з фондів ЄС, тис. євро	703,170	2793,860	4201,024	7698,055
Відсоток у сукупному фінансуванні, %	9,13	36,29	54,57	100,00
2007-2011 рр.				
Загальна вартість фінансування проектів з керуючими партнерами від Закарпатської області, тис. євро	1379,375	3092,866	464,731	4936,972

Частина в партнерських проектах, тис. євро	439172,00	274129,50	8536250,00	9249551,50
Сукупний бюджет Закарпатської області, тис. євро	1818,547	3366,995	9000,981	14186,524
Відсоток у сукупному фінансуванні, %	12,82	23,73	63,45	100,00
Порівняння сум фінансування, 2007-2011 рр. до 2004-2006 рр., %	258,62	120,51	214,26	184,29
Порівняння структури фінансування, 2007-2011 рр. до 2004-2006 рр., %	140,42	65,39	116,27	100,00

Порівнявши дані табл.5, можна стверджувати про зміну структури фінансування у програмах 2004-2006 рр. та 2007-2011 рр. Сукупне фінансування I конкурсу програм 2007-2011 рр. збільшилось майже у два рази порівняно з періодом 2004-2006 рр., але аналізуючи структуру коштів за напрямками можна побачити, що найбільший перерозподіл у фінансуванні відбувся у сторону соціальних програм. Варто зауважити, що *конкурсні* проекти економічного напрямку становлять всього 10,5% сукупного фінансування, решту 52,94% дають проекти прямого фінансування по ДМСУ.

Деталі розподілу проектів-переможців від Закарпатської області за пріоритетами ЄС наведені нижче.

Пріоритет 1 (Промоція економічного та соціального розвитку)

Загальна сума для зазначеного пріоритету складає 4243308 євро, з яких на п.1.1. - 2803509 євро та на п.1.2 відповідно - 1419798 євро.

За п.1.1 загальна кількість проектів, рекомендованих до фінансування - 7, від Закарпаття рекомендований як переможець один проект - „Менеджмент транскордонного співробітництва у прикордонній території Закарпаття-Саболч-Сатмар-Берег“, Центр Українсько-угорського регіонального розвитку, бюджет проекту становить 286560 євро.

Партнерами 1 від Закарпатської області виступають організації: Мукачівська греко-католицька єпархія, АРР «Закарпаття», Закарпатська асоціація розвитку, Благодійна фундація «Центр соціальних ініціатив».

За п.1.2 загальна кількість проектів, рекомендованих як переможці - 4, з них від Закарпаття один – проект „Розробка документації зі створення транскордонного індустріального парку з елементами логістики „Берег-Карпати“, аплікант – Закарпатська обласна рада, загальний бюджет - 340358,36 євро.

Партнерами від Закарпатської області виступають організації: громадська організація „Центр підтримки місцевого розвитку“, Карпатський інноваційний центр регіонального розвитку.

Пріоритет 2 (Покращення навколишнього екологічного середовища)

Загальна сума проектів пріоритету 2 становить 7257414 євро, з яких за п.2.1. - 2997355 євро та за п.2.2. – 4260058.

За п.2.1. всього 6 проектів рекомендовано до фіналу, від Закарпатської області 2 проекти: заявник – облводгосп, проект „Сталий розвиток природних ресурсів у басейні річки Тиса“, загальний бюджет – 1111500 євро, а також заявник АРР „Закарпаття“ спільно з Міжгірською районною радою, проект „Біоенергія Карпат“, бюджет проекту – 387100 євро.

Партнерами від Закарпатської області виступають організації: Державна екологічна інспекція Закарпаття, соціально-екологічна громадська організація „Чисте Берегово“.

За п. 2.2 рекомендовано 4 проекти як переможці, з них від Закарпатської області 2 проекти; аплікант – облводгосп,

проект „Запобігання паводкам у Берегівській транскордонній польдерній системі, використовуючи канал Чонда-Латориця”, бюджет остаточно не визначено; та аплікант облводгосп, проект „Подальший розвиток і гармонізація програм проти-паводкових заходів регіону Верхня Тиса, встановлюючи проти-паводкові системи моніторингу”, бюджет – 961560 євро.

У інших двох проектах організації Закарпаття виступають основними партнерами: Закарпатське обласне управління водного господарства, обласна державна адміністрація.

*Пріоритет 4 (Підтримка співробітництва між людьми,
„люди –людям”)*

Загальна сума за пріоритетом 4 становить 5186351 євро, з них за п.4.1 - 4017813 євро та за п.4.2. – 1168537 євро.

За п. 4.1 рекомендовано як переможців 14 проектів, з них 5 – від Закарпатської області:

1.Громадська організація „Інститут транскордонного співробітництва, проект „Кордони для людей”, бюджет – 400035 євро.

2.Ужгородська школа №5, проект „Європейський обмін школярів”, бюджет 463330 євро.

3. Заявник – обласна дитяча лікарня, проект „Європейська колиска”, бюджет проекту - 499136 євро.

4. Аплікант - Закарпатський обласний центр зайнятості, проект – „Покращення здатності обласного центру зайнятості у здійсненні діяльності у сфері міграції українських працівників”, загальний бюджет – 441065 євро.

5. Аплікант – неприбуткова організація FORZA, проект – „Європейський мобільний тиждень у Карпатах”, бюджет –67325 євро

За п. 4.2 рекомендовано 13 проектів-переможців, з них від Закарпатської області – 2: Аплікант – соціальна організація „Надія”, проект – „Нове покоління-наша надія на краще майбутнє”, бюджет - 83914,35 євро, а також аплікант - Закарпатська обласна

благодійна фундація „Ромське довге життя”, проект – „Створення умов для збільшення національної меншини та працевлаштування молоді”, бюджет – 89551 євро.

За пріоритетом 3 окремо було виділено близько 20 млн. євро для фінансування розбудови пунктів пропуску на кордоні України з Угорщиною, Словаччиною та Румунією (в межах Закарпатської області – 7.5 млн. євро).

Розвиток спільних концепцій з транскордонного співробітництва між прикордонними регіонами є життєво необхідною умовою розвитку прикордонних територій України і сусідів-країн першого порядку. Міжрегіональна співпраця у сучасних умовах є однією з пріоритетних форм європейської інтеграції для нашої держави, яка надає можливості регіонального розвитку територій за рахунок мобілізації місцевого потенціалу і ресурсів, а також залучення зовнішніх та внутрішніх інвестицій.

У Закарпатті є можливість продуктивно працювати над реалізацією складових інтеграційної стратегії України і особливо залученням інвестицій, вдосконаленням транскордонного співробітництва та механізму стабілізації міжнаціональних відносин у районах компактного проживання національних меншин. Саме практика відпрацювання складових механізму інтеграційних процесів, її дієвість у багатьох випадках дає можливість використовувати і впроваджувати напрацьований досвід в інших регіонах держави, своєчасно вносити поправки і реагувати на недоліки.